

الگوی پشتیبانی آمادی در مقابله با بحران

علی مرتضوی*
دکتر حجت اله مرادی**
دکتر حمیدرضا حاتمی***

تاریخ دریافت مقاله: ۹۴/۰۴/۲۲

تاریخ تأیید مقاله: ۹۴/۰۵/۲۳

صفحات: ۳۶-۹

چکیده

یکی از بحرانهای پیش روی جوامع، بحرانهای امنیتی است. زلزله از جمله عواملی است که می‌تواند به بروز بحران منجر شود. وجود طرح جامع مدیریت بحران برای کاهش خطرات زلزله بسیار مهم و حیاتی است. عواملی از قبیل متمرکز شدن قطب‌های اقتصادی، سیاسی، تجاری و سایر قطب‌های حیاتی ایران در شهر تهران، وجود ۱۵ گسل فعال در این شهر و خطر پذیری بالای آن، سکونت بیش از ۱۹ درصد جمعیت کشور در تهران، وجود بافت فرسوده در آن و کم توجهی به بحرانهای امنیتی ناشی از زلزله تهران در تحقیقات صورت گرفته این پژوهش را بر آن داشته که به دنبال پاسخ این سؤال باشد که چه بستریهایی باعث پدیده‌های بحران‌های امنیتی احتمالی ناشی از زلزله شهر تهران خواهد شد. این پژوهش با استفاده از فرمول کوکران ۴۰۰ نفر را به عنوان حجم نمونه انتخاب کرده و با طرح سؤالات و توزیع پرسشنامه بین اعضاء جامعه نمونه، به صورت میدانی، به جمع آوری اطلاعات پرداخته و با استفاده از آزمون مقایسه معنادار میانگین‌های تست و با استفاده از نظریه محرومیت نسبی تد رابرت گر، با ارائه مدلی به این نتیجه رسیده است که عدم برآورده شدن انتظارات مردم، بعد از زلزله تهران، بدلیل ایجاد محرومیت نسبی در مردم زلزله زده، منجر به بروز بحران امنیتی خواهد شد.

کلیدواژه‌ها: زلزله، زلزله تهران، گسل‌های تهران، بحران امنیتی

* کارشناسی ارشد مدیریت بحران، دانشگاه جامع امام حسین(ع)

** استادیار گروه مدیریت بحران، دانشگاه جامع امام حسین(ع)

*** دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه جامع امام حسین(ع)

مقدمه

امروزه با تکامل جوامع بشری و گسترده شدن سرمایه‌های اجتماعی محیطی، واژه بلایای طبیعی تنها منعکس‌کننده مفاهیم مهندسی یا جغرافیای طبیعی نیستند بلکه به گونه‌ای عمیق‌تر بر گفتمان زبان علوم اجتماعی تحمیل شده و فضای متمایزی را بر روی پژوهشهای اجتماعی گشوده‌اند. سوانح طبیعی به واسطه ماهیت ناگهانی بودن حادثه، قادرند امنیت اجتماعی جوامع را نسبت به اثرات عوامل غیر طبیعی، با آسیب‌های جدی‌تر مواجه سازند. در جوامع امروزی تعدد سطح برخورداری‌ها، گسترش ارتباطات، افزایش نیازهای توسعه‌ای و... موجب شده که دامنه تأثیرات ناشی از سوانح طبیعی به فراتر از مناطق آسیب‌دیده گسترش یابد و از سوی دیگر فراوانی و شدت تأثیرات و پیامدهای آن در مناطق آسیب‌دیده گسترده‌تر و شدیدتر شود (ابراهیم پور، فصلنامه روستا و توسعه: ۱۷۵) شهر تهران و ری تاکنون هشت بار به وسیله زلزله‌هایی با بزرگی بیش از هفت ریشتر با خاک یکسان شده است (زنگی آبادی و دیگران، فصلنامه پژوهشهای جغرافیایی: ۱۱۷). به طور متوسط هر ۱۵۰ سال یک زلزله بزرگ در تهران اتفاق می‌افتد و اکنون ۱۷۵ سال از آخرین زلزله گذشته است (جدی، ۱۳۸۷: ۲۸۲).

بر اساس گفته‌ها و نوشته‌های متخصصان امر، احتمال وقوع زلزله مهیب دیگری در تهران دور از انتظار نیست. این گزاره کلی که در سال‌های اخیر، جزئیات آن مورد کنکاش بیشتری قرار گرفته، مسئولان کشور را به واکنش واداشته و به نوبه خود یکی از مهم‌ترین مباحث مطرح در مدیریت مسائل کلان جامعه شده است. اما مطالعه اقدامات پیشگیرانه و مدیریتی دولت، حاکی از درک و شناخت ناقص ابعاد گسترده این مسئله مهم و به تبع آن ساده‌سازی جنبه‌های مدیریتی آن است. از جنبه نظری تحقیقات انجام گرفته در این زمینه که با هدف شناخت آسیب‌پذیری‌ها و ارائه راهکارهای مدیریتی انجام گرفته، کمتر معطوف به شناخت ابعاد اجتماعی و

مدیریت بحران‌های آن بوده و حتی برخی از حوزه‌های مهم مثل آسیب پذیری‌های ناشی از بحران‌های امنیتی، به عنوان محور مدیریتی سایر حوزه‌ها به فراموشی سپرده و یا خیلی کم رنگ شده است. خطرپذیری بالای شهر تهران در برابر زلزله و عدم توجه کافی به بحران‌های امنیتی و عواقب اجتماعی آن است. با وقوع هر زلزله‌ای بدلیل عدم آمادگی کافی در برابر اثرات سوء ناشی از زلزله هزاران نفر قربانی می‌شوند و این مسئله در کشور ما به مراتب بیشتر است. اگرچه جمعیت ایران یک درصد جمعیت دنیا را تشکیل می‌دهد، ولی تلفات ناشی از زلزله آن در حدود ۶ درصد تلفات دنیاست (ابلقی، ۱۳۸۴: ۲). بنابراین ضرورت کاهش جمعیت آسیب‌دیدگان (تعداد تلفات و مجروحین)، آسیب‌های اقتصادی (هزینه‌های بازسازی، از کار افتادن اقتصاد شهر) و کالبدی (تخریب ساختمان‌ها) ناشی از زلزله بر کسی پوشیده نیست. این پژوهش با هدف پر کردن خلأ مطالعاتی در حوزه امنیت اجتماعی، به مطالعه بسترهای بروز یکی از جنبه‌های فراموش شده بحران‌های ناشی از زلزله احتمالی تهران یعنی بحران‌های امنیتی می‌پردازد و در این راستا با استفاده از نظریه محرومیت نسبی تد رابرت گر و ارائه مدل مفهومی خود، اقدامات امنیتی مورد نیاز، حداقل مایحتاج عمومی مردم، نیازهای بهداشتی، کمک‌های امدادی مورد نیاز به آسیب دیدگان، حداقل انرژی مورد نیاز، نحوه رسیدگی به امور متوفیان و ایجاد زمینه برقراری ارتباطات در زلزله احتمالی تهران را شناسایی و تعیین می‌کند.

روش تحقیق و ابزار سنجش

این پژوهش از لحاظ روش تحقیق در زمره تحقیقات توصیفی-تحلیلی دسته‌بندی می‌گردد و از لحاظ روش جمع‌آوری اطلاعات، در زمره تحقیقات پیمایشی جای می‌گیرد.

ابزار مورد استفاده محقق پرسشنامه‌ای هدفمند است که از مدل مفهومی تحقیق استخراج گردیده است. این پرسشنامه شاخص‌های انتظارات مدل مفهومی را مورد سنجش قرار می‌دهد.

شاخص‌هایی که با مشورت چند تن از اساتید گروه بحران طراحی و به اجرا گذاشته شده‌اند عبارتند از:

- ۱) برقراری امنیت لازم برای حفظ جان و مال بازماندگان زلزله، بعد از وقوع آن
- ۲) تأمین مایحتاج زندگی مردم، بعد از وقوع زلزله
- ۳) مهیا کردن حداقل نیازهای بهداشتی مردم، بعد از وقوع زلزله
- ۴) امداد رسانی به آسیب‌دیدگان زلزله، بعد از وقوع زلزله
- ۵) تأمین حداقل انرژی مورد نیاز مردم، بعد از وقوع زلزله
- ۶) تدفین و تشریح متوفیان زلزله، بعد از وقوع زلزله
- ۷) ایجاد زمینه برقراری ارتباطات برای بازماندگان حادثه، بعد از وقوع زلزله

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

در این تحقیق، برای تجزیه و تحلیل داده، از نرم‌افزار SPSS استفاده گردیده است. یافته‌های پژوهش در دو بخش توصیفی و استنباطی (آذر و مومنی، ۱۳۸۱: ۸) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. در این پژوهش جهت تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده و پاسخگویی به سؤالات پژوهش از روش‌های آماری متعدد استفاده شد.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش جمعیت شهر تهران می‌باشد. حجم نمونه را بر اساس آزمون کوکران^۱ $(n=(Z\alpha \cdot p \cdot q)/d^2)$ انتخاب می‌نماید که برابر است با ۳۸۴ نفر، ولی

1- Cochran test

جهت اطمینان بیشتر ۴۲۸ نفر در نظر گرفته می‌شود. علاوه بر آن، پرسش‌های تک‌تک شاخص‌های مورد آزمون از طریق همان ضریب مورد آزمون قرار گرفت که این ضریب برای هریک از آنها به شرح جدول (۱) بوده و مورد تأیید می‌باشد:

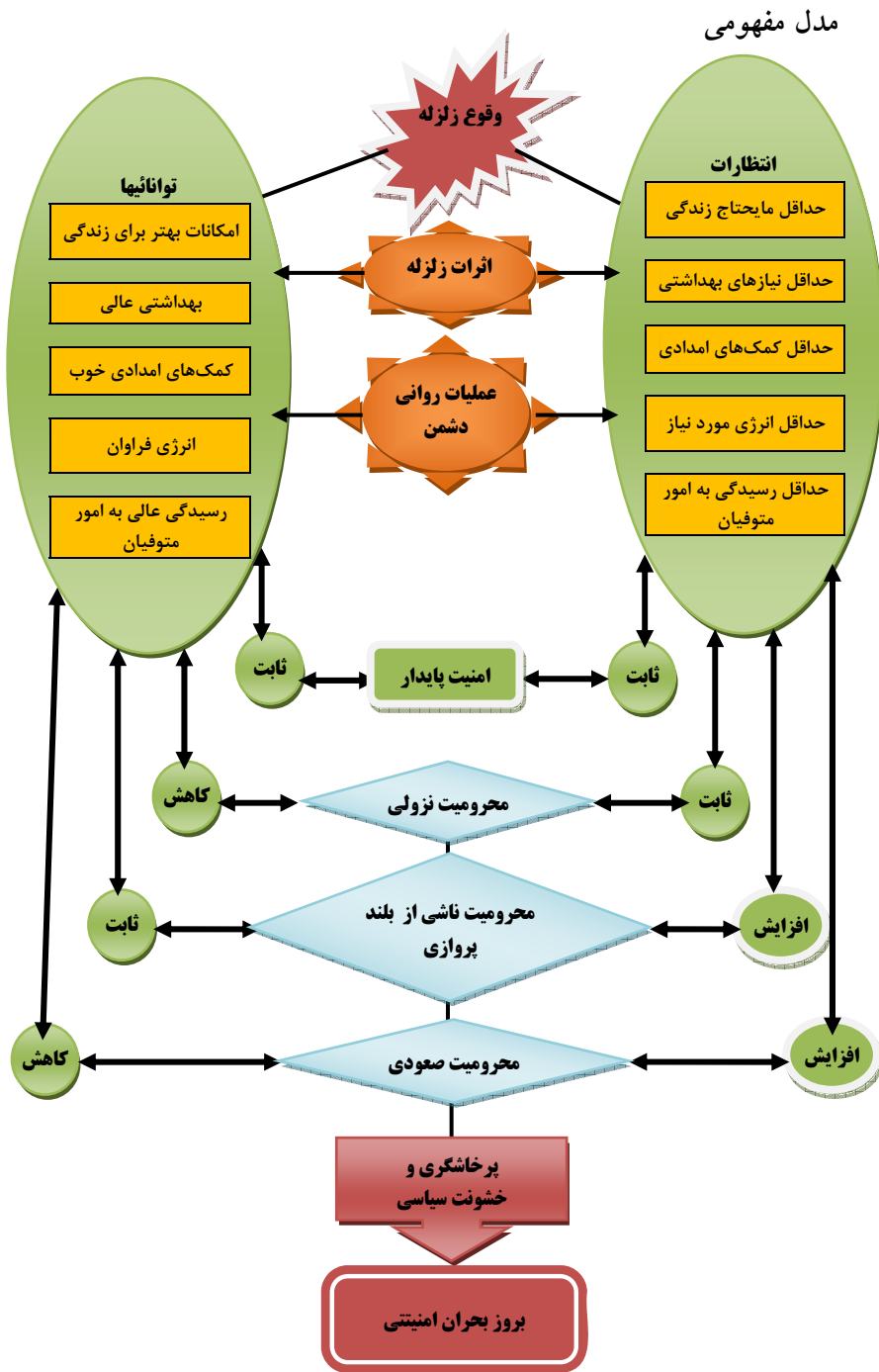
جدول ۱: ضریب آلفای کلی و خرده مقیاس‌های پرسشنامه با نمونه ۳۰ تایی

شاخص مورد آزمون	امنیت لازم	مایحتاج زندگی	نیازهای بهداشتی	کمک‌های امدادی	انرژی مورد نیاز	امور متوفیان	برقراری ارتباطات
ضریب آلفای نمونه ۳۰ تایی	۰/۰۰۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰۰۰

منبع: پژوهشگر

الف) یافته‌های توصیفی

در بخش توصیفی داده‌های پژوهش، با استفاده از نرم‌افزار SPSS ۲۲ اقدام به محاسبه میانگین، مد، واریانس، انحراف استاندارد، مینیمم و ماکزیمم تک‌تک گویه‌ها و نتیجتاً متغیرهای مدل پژوهش پرداخته است. اطلاعات موجود در جدول (۲)، این پارامترها را نشان داده است. توجه به جدول مزبور نشان می‌دهد که مد همه گویه‌ها عدد ۵ می‌باشد، یعنی اکثر پاسخ دهنده‌ها، به گزینه "کاملاً موافقم" رأی داده است. همچنین توجه به ستون میانگین جدول نشان می‌دهد که حداقل میانگین عدد ۴/۰۸ مربوط به گویه "بازماندگان توان تأمین اسکان را ندارند" می‌باشد و حداکثر میانگین عدد ۴/۸۱ مربوط به گویه "نیاز به اطلاع از وضعیت زیر آوارماندگان" می‌باشد. حداقل مقدار واریانس نیز عدد ۰/۲۷۹ می‌باشد که متعلق به

گویه‌ای است که حداکثر میانگین را داشته است. ("نیاز به اطلاع از وضعیت زیر آوارماندگان") و حداکثر مقدار واریانس عدد ۱/۳۸۷ است که متعلق به گویه‌ای است که حداکثر میانگین را به خود اختصاص داده است ("بازماندگان توان تأمین اسکان را ندارند"). در خصوص انحراف استاندارد نیز عدد ۰/۵۲۸ حداقل می‌باشد که طبیعتاً متعلق به گویه‌ای است که حداکثر میانگین و حداقل واریانس را دارا می‌باشد، یعنی گویه "نیاز به اطلاع از وضعیت زیر آوارماندگان". همچنین گویه "بازماندگان توان تأمین اسکان را ندارند" که حداقل میانگین و حداکثر واریانس را دارا بود، با انحراف استاندارد ۱/۱۷۸ بیشترین انحراف استاندارد را دارا می‌باشد. مینیمم همه گویه‌ها عدد ۱ و ماکزیمم آنها نیز عدد ۵ می‌باشد.

اطلاعات موجود در جدول (۳) که مربوط به میانگین و انحراف استاندارد شاخص‌های مورد سنجش می‌باشد، نشان می‌دهد که:

- ۱) میانگین احساس نیاز به امنیت بعد از وقوع زلزله و انتظار تأمین آن توسط حاکمیت برابر با ۰۴/۶۳۴۳، انحراف معیار آن نیز برابر با ۰/۵۳۵۹۴ می‌باشد.
- ۲) میانگین احساس نیاز به تأمین مایحتاج زندگی بعد از وقوع زلزله توسط حاکمیت برابر با ۰۴/۳۸۰۳، انحراف معیار آن نیز برابر با ۰/۶۵۸۳۱ می‌باشد.
- ۳) میانگین احساس نیازهای بهداشتی بعد از وقوع زلزله و توقع تأمین آن توسط حاکمیت برابر با ۰۴/۵۸۹۴، انحراف معیار آن نیز برابر با ۰/۵۶۲۸۵ می‌باشد.
- ۴) میانگین نیاز به امداد رسانی بعد از وقوع زلزله و انتظار برآورده شدن آن توسط حاکمیت برابر با ۰۴/۵۷۷۷، انحراف معیار آن نیز برابر با ۰/۵۰۶۶۴ می‌باشد.
- ۵) میانگین انتظارات نسبت به تأمین انرژی بعد از وقوع زلزله توسط حاکمیت برابر با ۰۴/۵۶۰۷، انحراف معیار آن نیز برابر با ۰/۶۰۰۷۲ می‌باشد.

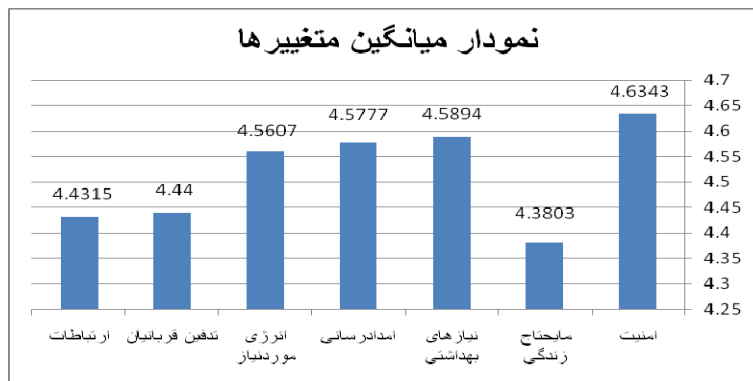
جدول ۲: آمار توصیفی گویه‌ها

شاخص	گویه‌ها	م.ا	م.ب.گ	د	واریانس	استاندارد انحراف	میانم	ماکزیم
امنیت	نیاز به تأمین امنیت از دست سارقان	۴۲۸	۴/۷۹	۵	۰/۴۱۷	۰/۶۴۶	۱	۵
	تأمین امنیت با حاکمیت است	۴۲۸	۴/۵۰	۵	۰/۶۸۱	۰/۸۲۶	۱	۵
	نیاز به امنیت روانی	۴۲۸	۴/۶۰	۵	۰/۷۰۰	۰/۸۳۷	۱	۵
مباحث زندگی	نیاز به تأمین امنیت	۴۲۸	۴/۶۶	۵	۰/۶۰۹	۰/۷۸۰	۱	۵
	بازماندگان توان تأمین اسکان را ندارند	۴۲۸	۴/۰۸	۵	۱/۳۸۷	۱/۱۷۸	۱	۵
	ذخیره مواد و آب عملاً شدنی نیست	۴۲۸	۴/۲۸	۵	۱/۱۶۲	۱/۰۷۸	۱	۵
	تأمین اسکان با دولت است	۴۲۸	۴/۶۷	۵	۰/۵۳۲	۰/۷۲۹	۱	۵
بهداشت مورد نیاز	تأمین مواد غذایی با دولت است	۴۲۸	۴/۵۰	۵	۰/۶۸۶	۰/۸۲۸	۱	۵
	نیاز به سرویس بهداشتی	۴۲۸	۴/۶۶	۵	۰/۵۷۷	۰/۷۵۹	۱	۵
	تأمین سرویس بهداشتی با دولت	۴۲۸	۴/۵۱	۵	۰/۶۶۷	۰/۸۱۷	۱	۵
	نیاز به دارو و تأمین آن با حاکمیت	۴۲۸	۴/۶۱	۵	۰/۶۲۸	۰/۷۹۳	۱	۵
امداد رسانی	نیاز به حمام و تهیه آن با حاکمیت	۴۲۸	۴/۵۸	۵	۰/۶۰۰	۰/۷۷۵	۱	۵
	نیاز به اطلاع از وضعیت زیر آوارماندگان	۴۲۸	۴/۸۱	۵	۰/۲۷۹	۰/۵۲۸	۱	۵
	وظیفه آواربرداری با دولت است	۴۲۸	۴/۵۸	۵	۰/۴۵۵	۰/۶۷۴	۱	۵
	امداد رسانی به زیر آوارماندگان با دولت	۴۲۸	۴/۵۱	۵	۰/۶۷۲	۰/۸۲۰	۱	۵
انرژی	انتقال مجروحان با دولت	۴۲۸	۴/۴۱	۵	۰/۸۴۱	۰/۹۱۷	۱	۵
	تأمین پوشاک با دولت	۴۲۸	۴/۵۳	۵	۰/۶۵۷	۰/۸۱۱	۱	۵
	نیاز به نور و تأمین آن با دولت	۴۲۸	۴/۵۷	۵	۰/۶۰۷	۰/۷۷۹	۱	۵
تدفین اموات	توزیع پوشش و لباس با دولت	۴۲۸	۴/۵۹	۵	۰/۶۱۳	۰/۷۸۳	۱	۵
	کمک در تدفین توسط دولت	۴۲۸	۴/۴۹	۵	۰/۷۶۶	۰/۸۷۵	۱	۵
	تهیه قبر با دولت	۴۲۸	۴/۴۴	۵	۰/۸۰۵	۰/۸۹۷	۱	۵
ارتباطات	تدفین اموات و تسکین بازماندگان	۴۲۸	۴/۳۹	۵	۰/۸۳۴	۰/۹۱۳	۱	۵
	نیاز به ارتباطات بعد از زلزله	۴۲۸	۴/۴۱	۵	۰/۸۷۹	۰/۹۳۷	۱	۵
	ایجاد زمینه برقراری ارتباطات با دولت	۴۲۸	۴/۳۷	۵	۱/۰۲۹	۱/۰۱۴	۱	۵
	ایجاد تماس بی سیمی با دولت	۴۲۸	۴/۵۲	۵	۰/۷۲۳	۰/۸۵۰	۱	۵

۶) میانگین انتظارات مردم نسبت به مشارکت حاکمیت در تشریح و تدفین قربانیان زلزله برابر با ۰/۴/۴۴۰۰، انحراف معیار آن نیز برابر با ۰/۶/۷۳۴۹ می‌باشد.

۷) میانگین نیاز و انتظارات مردم از حاکمیت جهت تأمین زمینه ارتباطات زلزله‌زدگان با ستاد بحران و بستگان خود، بعد از وقوع زلزله برابر با ۰/۴/۴۳۱۵، انحراف استاندارد آن نیز برابر با ۰/۷/۴۲۸۹ می‌باشد.

بنابراین در کل ملاحظه می‌شود که حداقل میانگین عدد ۰/۴/۳۸۰۳ مربوط به متغیر مایحتاج زندگی و حداکثر میانگین مربوط به متغیر امنیت با عدد ۰/۴/۶۳۴۳ می‌باشد.

همچنین در حالی که مد همه متغیرها عدد ۵ می‌باشد، متغیرهای امنیت، نیازهای بهداشتی و امدادرسانی دارای میانه ۴/۷۵۰۰ و متغیرهای تأمین انرژی موردنیاز، تدفین قربانیان و ایجاد زمینه برقراری ارتباطات دارای میانه ۴/۶۶۶۷ و همچنین متغیر تأمین مایحتاج زندگی مردم دارای میانه ۴/۵۰۰۰ می‌باشد. همچنین توجه به ردیف انحراف معیار نشان می‌دهد که متغیر امدادرسانی دارای کمترین انحراف معیار با عدد ۰/۵۰۶۶۴ و متغیر برقراری ارتباطات با عدد ۰/۷/۴۲۸۹، بیشترین

انحراف معیار را دارا می‌باشد. حداقل و حداکثر واریانس نیز به همان متغیرها با اعداد ۰/۲۵۷ و ۰/۵۵۲ تعلق دارند. یعنی متغیر امداد رسانی کمترین واریانس و متغیر ارتباطات بیشترین واریانس را دارا می‌باشد.

جدول ۳

ارتباطات	تدفین قربانیان	انرژی مورد نیاز	امداد رسانی	نیازهای بهداشت	مایحتاج زندگی	امنیت	
۴۲۸	۴۲۸	۴۲۸	۴۲۸	۴۲۸	۴۲۸	۴۲۸	تعداد
۱/۳۳	۱/۳۳	۲	۲/۵۰	۱/۷۵	۱/۵۰	۱	حداقل
۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	حداکثر
۳/۶۷	۳/۶۷	۳	۲/۵۰	۳/۲۵	۳/۵۰	۴	دامنه
۰۴/۴۳۱۵	۰۴/۴۴۰۰	۰۴/۵۶۰۷	۰۴/۵۷۷۷	۰۴/۵۸۹۴	۰۴/۳۸۰۳	۰۴/۶۳۴۳	میانگین
۴/۶۶۶۷	۴/۶۶۶۷	۴/۶۶۶۷	۴/۷۵۰۰	۴/۷۵۰۰	۴/۵۰۰۰	۴/۷۵۰۰	میانه
۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	مد
۰/۷۴۲۸۹	۰/۶۷۳۴۹	۰/۶۰۰۷۲	۰/۵۰۶۶۴	۰/۵۶۲۸۵	۰/۶۵۸۳۱	۰/۵۳۵۹۴	انحراف معیار
۰/۵۵۲	۰/۴۵۴	۰/۳۶۱	۰/۲۵۷	۰/۳۱۶	۰/۴۳۳	۰/۲۸۷	واریانس

ب) یافته‌های استنباطی

ب-۱) بررسی فرض نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف (K-S)

برای استفاده از تکنیک‌های آماری ابتدا باید مشخص شود که داده‌های جمع‌آوری شده از توزیع نرمال برخوردار است یا غیر نرمال. چون در صورت نرمال بودن توزیع داده‌های جمع‌آوری شده برای آزمون فرضیه‌ها می‌توان از آزمون پارامتریک استفاده نمود و در صورت غیر نرمال بودن از آزمون‌های ناپارامتریک. بدین منظور در این مرحله به بررسی نتایج حاصل از آزمون کولموگروف -

اسمیرنوف در مورد هریک از متغیرهای مورد آزمون می‌پردازیم و بر اساس نتایج حاصل، آزمون‌های مناسب برای بررسی صحت و سقم فرضیات پژوهش را انتخاب می‌کنیم.

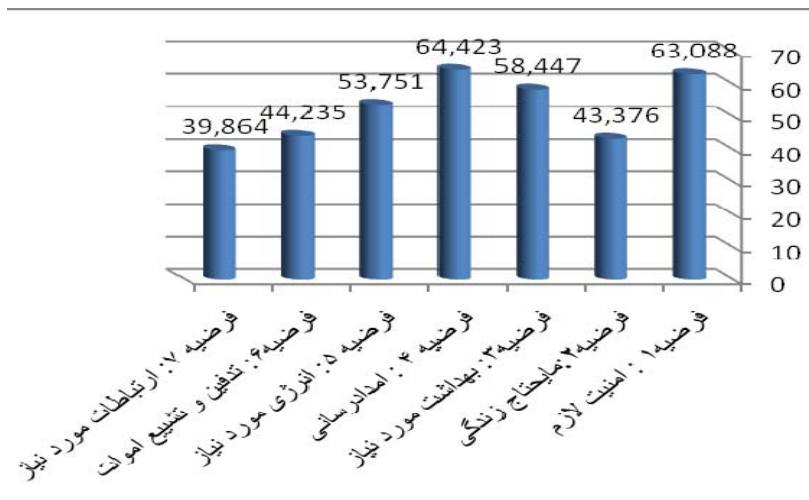
ب-۲) جمع‌بندی فرضیه‌ها

در اینجا برای راحتی کار، این پژوهش همه فرضیه‌ها را در قالب جدول زیر (جدول ۴) جمع کرده و t محاسبه شده، میانگین مشاهده شده، میانگین قابل انتظار، سطح معنی‌داری و فرضیه رد شده و نتیجه‌گیری شده را تجمیع کرده است.

جدول ۴

میانگین قابل انتظار = ۳، مقدار خطا = ۰/۰۵					
عنوان فرضیه	سطح معنی‌داری	t محاسبه شده	میانگین مشاهده شده	رد فرضیه	نتیجه‌گیری
امنیت لازم	۰/۰۰۰	۶۳/۰۸۸	۰۴/۶۳۴۳	۰ □	پذیرش فرض پژوهشگر
مایحتاج زندگی	۰/۰۰۰	۴۳/۳۷۶	۰۴/۳۸۰۳	۰ □	پذیرش فرض پژوهشگر
بهداشت مورد نیاز	۰/۰۰۰	۵۸/۴۴۷	۰۴/۵۸۹۴	۰ □	پذیرش فرض پژوهشگر
امدادسانی	۰/۰۰۰	۶۴/۴۲۳	۰۴/۵۷۷۷	۰ □	پذیرش فرض پژوهشگر
انرژی مورد نیاز	۰/۰۰۰	۵۳/۷۵۱	۰۴/۵۶۰۷	۰ □	پذیرش فرض پژوهشگر
تدفین و تشییع اموات	۰/۰۰۰	۴۴/۲۳۵	۰۴/۴۴۰۰	۰ □	پذیرش فرض پژوهشگر
ارتباطات مورد نیاز	۰/۰۰۰	۳۹/۸۶۴	۰۴/۴۳۱۵	۰ □	پذیرش فرض پژوهشگر

نمودار t محاسبه شده فرضیه‌های مدل پژوهش حاصل از آزمون t تک گروهی آنها

ب-۳) رتبه‌بندی گویه‌ها براساس اولویت و ترتیب اهمیت از نظر مردم در این بخش از تحقیق، این پژوهش به اولویت و ترتیب اهمیت متغیرهای مستقل بحران‌زا، بعد از زلزله احتمالی تهران، بر اساس آزمون فرید من پرداخته و نتایج حاصل از آزمون نشان داد که با ۷ شاخص کلی، کای مربع برابر ۱۱۳/۳۳۷، ضریب آزادی ۶ برابر با سطح معناداری ۰/۰۰۰ می‌باشد و نشان‌دهنده این است که شاخص‌ها از نظر مردم با اولویت یکسانی برخوردار نیستند و قابل طبقه‌بندی هستند و این اولویت و طبقه‌بندی در قالب جدول (۵) آورده شده است.

جدول (۵) نشان می‌دهد که از نظر مردم، تأمین امنیت در اولویت اول بوده و بعد از آن به ترتیب، فراهم کردن بهداشت مورد نیاز، امداد رسانی به مصدومین، تهیه انرژی مورد نیاز بازماندگان، ایجاد زمینه برقراری ارتباطات برای بازماندگان، کمک به تدفین و تشییع قربانیان زلزله قرار گرفته و در نهایت تهیه و تأمین مایحتاج

جدول ۵: نتیجه رتبه‌بندی شاخص‌ها با آزمون فریدمن

اولویت	میانگین رتبه	شاخص
۱	۴/۵۱	امنیت مورد نیاز
۲	۴/۳۳	بهداشت مورد نیاز
۳	۴/۱۹	امدادرسانی
۴	۴/۱۲	انرژی مورد نیاز
۵	۳/۸۰	ارتباطات بازماندگان
۶	۳/۶۶	تدفین و تشییع قربانیان
۷	۳/۳۹	مایحتاج زندگی برای بازماندگان

زندگی بازماندگان در اولویت آخر است. همچنین توسط همین آزمون، کلیه گویه‌های پرسشنامه مورد آزمون قرار گرفت و نتایج حاصل از آزمون نشان داد که با ۲۵ گویه، کای مربع برابر ۴۵۱/۲۵۷، ضریب آزادی ۲۴ برابر با سطح معناداری ۰/۰۰۰ می‌باشد و نشان‌دهنده این است که گویه‌ها از نظر مردم با اولویت یکسانی برخوردار نیستند و قابل طبقه‌بندی هستند و رتبه‌بندی آنها به شکل جدول (۶) (به ترتیب گویه‌ها) و جدول (۷) (به ترتیب اولویت‌ها) می‌باشد.

جدول ۶: نتیجه رتبه‌بندی گویه‌ها با آزمون فریدمن به ترتیب گویه‌ها

اولویت	میانگین رتبه	گویه‌ها	اولویت	میانگین رتبه	گویه‌ها
۱	۱۵/۱۷	نیاز به اطلاع از وضعیت زیر آوارماندگان	۲	۱۵/۱۵	نیاز به تأمین امنیت از دست سارقان
۱۱	۱۳/۲۱	وظیفه آواربرداری با دولت است	۱۷	۱۲/۷۰	تأمین امنیت با حاکمیت است
۱۴	۱۲/۷۷	امدادرسانی به زیر آوارماندگان با دولت	۷	۱۳/۷۱	نیاز به امنیت روانی
۲۱	۱۲/۰۱	انتقال مجروحان با دولت	۴	۱۴/۳۱	نیاز به تأمین امنیت
۱۳	۱۲/۹۰	تأمین پوشاک با دولت	۲۵	۱۰/۱۶	بازماندگان توان تأمین اسکان را ندارند
۱۰	۱۳/۲۳	نیاز به نور و تأمین آن با دولت	۲۴	۱۱/۴۹	ذخیره مواد و آب عملاً شدنی نیست
۸	۱۳/۴۰	توزیع پوشش و لباس با دولت	۵	۱۴/۱۷	تأمین اسکان با دولت است
۱۶	۱۲/۷۰	کمک در تدفین توسط دولت	۱۸	۱۲/۵۰	تأمین مواد غذایی با دولت است
۱۹	۱۲/۳۰	تهیه قبر با دولت	۳	۱۴/۳۴	نیاز به سرویس بهداشتی
۲۳	۱۱/۸۴	تدفین اموات و تسکین بازماندگان	۱۵	۱۲/۷۵	تأمین سرویس بهداشتی با دولت
۲۰	۱۲/۰۷	نیاز به ارتباطات بعد از زلزله	۶	۱۳/۷۳	نیاز به دارو و تأمین آن با حاکمیت
۲۲	۱۱/۹۸	ایجاد زمینه برقراری ارتباطات با دولت	۹	۱۳/۳۴	نیاز به حمام و تهیه آن با حاکمیت
۱۲	۱۳/۰۶	ایجاد تماس بی سیمی با دولت			

جدول (۷)، گویه‌های پرسشنامه را بر اساس نتیجه رتبه بندی آزمون فریدمن آورده است. اولویت‌ها نشان می‌دهند که از اولویت اول تا دهم، از هر متغیر حداقل یک گویه قرار گرفته است و به این معناست که گویه‌هایی از هر متغیر از نظر مردم دارای اولویت بالایی هستند.

جدول ۷: نتیجه رتبه‌بندی گویه‌ها با آزمون فریدمن به ترتیب اولویت

اولویت	میانگین رتبه	گویه‌ها	اولویت	میانگین رتبه	گویه‌ها
۱۴	۱۲/۷۷	امداد رسانی به زیر آوارماندگان با دولت	۱	۱۵/۱۷	نیاز به اطلاع از وضعیت زیر آوارماندگان
۱۵	۱۲/۷۵	تأمین سرویس بهداشتی با دولت	۲	۱۵/۱۵	نیاز به تأمین امنیت از دست سارقان
۱۶	۱۲/۷۰	کمک در تدفین توسط دولت	۳	۱۴/۳۴	نیاز به سرویس بهداشتی
۱۷	۱۲/۷۰	تأمین امنیت با حاکمیت است	۴	۱۴/۳۱	نیاز به تأمین امنیت
۱۸	۱۲/۵۰	تأمین مواد غذایی با دولت است	۵	۱۴/۱۷	تأمین اسکان با دولت است
۱۹	۱۲/۳۰	تهیه قبر با دولت	۶	۱۳/۷۳	نیاز به دارو و تأمین آن با حاکمیت
۲۰	۱۲/۰۷	نیاز به ارتباطات بعد از زلزله	۷	۱۳/۷۱	نیاز به امنیت روانی
۲۱	۱۲/۰۱	انتقال مجروحان با دولت	۸	۱۳/۴۰	توزیع پوشش و لباس با دولت
۲۲	۱۱/۹۸	ایجاد زمینه برقراری ارتباطات با دولت	۹	۱۳/۳۴	نیاز به حمام و تهیه آن با حاکمیت
۲۳	۱۱/۸۴	تدفین اموات و تسکین بازماندگان	۱۰	۱۳/۲۳	نیاز به نور و تأمین آن با دولت
۲۴	۱۱/۴۹	ذخیره مواد و آب عملاً شدنی نیست	۱۱	۱۳/۲۱	وظیفه آواربرداری با دولت است
۲۵	۱۰/۱۶	بازماندگان توان تأمین اسکان را ندارند	۱۲	۱۳/۰۶	ایجاد تماس بی سیمی با دولت
			۱۳	۱۲/۹۰	تأمین پوشاک با دولت

نتیجه‌گیری

عدم توانایی مدیریت بحران‌های ناشی از سوانح طبیعی، مثل زلزله، و به تبع آن عدم انجام وظایف ذاتی توسط حکومت‌ها، باعث بوجود آمدن انواع محرومیت‌های نسبی علی‌الخصوص محرومیت نسبی صعودی در بین زلزله‌زدگان خواهد شد و طبق نظریه محرومیت نسبی تدرابرت گر، این عامل موجب بروز رفتارهای پرخاشگرانه شده و نهایتاً منجر به بروز بحران امنیتی خواهد شد

در این پژوهش مراد از بحرانهای امنیتی بحران‌هایی است که بدلیل وقوع زلزله و به هم ریختگی ناشی از آن و تحت فشار زمانی و محدودیت گزینه‌های موجود و در دسترس برای واکنش، منجر به رعب و وحشت شده و تهدید جدی نسبت به ساخت‌های زیربنایی، ارزشها و هنجارهای اساسی پذیرفته شده در هر یک از حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و... بوده و باعث می‌گردد که امنیت فردی، بدلیل وجود ترس از دست رفتن زندگی و آسیب رسیدن به جان، مال یا آبروی آن‌ها و امنیت اجتماعی بدلیل وجود تهدیداتی در راستای ایجاد هرج و مرج و به هم ریختگی و در نهایت امنیت ملی بدلیل وجود تهدید از دست دادن تمام یا بخشی از جمعیت، دارایی، یا خاک، به خطر افتاده و یا آسیب ببیند.

از آنجایی که مناسب‌ترین خاستگاه بحرانهای امنیتی، جامعه می‌باشد، امنیت اجتماعی در این تحقیق جایگاه ویژه‌ای به خود گرفته و بطور کامل واکاوی شده است.

هر مفهومی برخاسته از محیط ویژه خود و در واقع فرزند زمانه و زمینه خویشتن است؛ و امنیت اجتماعی نیز از این قاعده مستثنی نیست. چنانچه در غرب هویت در مرکز امنیت اجتماعی قرار دارد در حالی که از نظر اسلام امنیت زمانی حاکم است که تک تک افراد ایمان بیاورند و آن را به ظلم نیالایند. از نظر امام خمینی (ره) امنیت هم بعد سلبی دارد و هم بعد ایجابی. به لحاظ سلبی، امنیت با نفی

تهدیدات تعریف می‌شود. ابعاد سلبی امنیت دارای سطوح مختلفی است. این سطوح از درون فرد شروع می‌شود و به سطح اجتماع کشیده می‌شود. بعد ایجابی نیز چنین است. هر یک از ابعاد سلبی و ایجابی، ابعاد باطنی و ظاهری دارد. از نظر ایشان، امنیت روحی که از طریق سازندگی روحی ایجاد می‌شود، مقدم بر همه امنیت‌هاست. ابزار تأمین امنیت مذکور این است که هر انسانی با شیطان باطنی خودجهد کند. این جهد، منشأ همه جهادهایی است که مولد سطوح و لایه‌های امنیتی بعدی واقع می‌شود. انسان تا خودش را نسازد، نمی‌تواند دیگران را بسازد و تا دیگران ساخته نشوند، کشور ساخته نمی‌شود.

مقام معظم رهبری نیز امنیت را موهبتی الهی می‌داند، که در کنار سایر نیازهای اساسی انسانی، مانند نیاز به آب و غذا، مطرح شده است، به همین سبب، پاسداری از امنیت نیز به منزله عبادت و امری معنوی نگریسته شده است. نگاه ایشان به امنیت عمومی، نگاه موسّع و عام‌نگرانه است و شاخص‌ها، ریشه‌یابی ناامنی‌ها و راهکارهای تأمین امنیت عمومی، به وضوح نشان‌دهنده جایگاه و شأن امنیت عمومی و توسعه ابعاد مادی معنوی، ذهنی و نهادی آن در اندیشه ایشان است.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز از این موضوع مهم عبور نکرده و در اصل سوم دولت را موظف نموده تا با بهره‌گیری از تمام امکانات خود به «ایجاد محیط مناسب برای رشد فضایل اخلاقی بر اساس ایمان و تقوی و مبارزه با کلیه مظاهر فساد و تباهی» پردازد. اصول ۱۳، ۱۴، ۲۲، ۲۳، ۴۶، ۱۶۴ همه درباره مقوله امنیت در حوزه قضا، اندیشه، کار، عقیده، شغل و حتی اقلیت‌های دینی سخن می‌گویند.

بنابراین هرچقدر جامعه بزرگتر باشد و جمعیت آن زیاد گردد می‌بایست بیشتر مورد توجه قرار گیرد. تهران بزرگ‌ترین شهر و پایتخت کشور ایران است. این شهر همچنین مرکز استان تهران و شهرستانهای تهران نیز می‌باشد. جمعیت آن ۸۴۲۹۸۰۷

نفر است و هجدهمین شهر پرجمعیت دنیا محسوب می‌شود. بنابراین مطالعه موضوع امنیت در آن بسیار مهم به نظر می‌آید. اگر در اجتماعی نارضایتی حاصل شود و مردم احساس کنند که حاکمیت در امر خدمات رسانی و کمک به آنها کوتاهی می‌کند، عصبانی شده و شورش‌ها و آشوب‌های خیابانی راه خواهد افتاد.

پاسخ به سؤالات پژوهش

(۱) پاسخ به سؤال اصلی

با استفاده از مدل این پژوهش، انتظارات ارزشی مردم پس از وقوع زلزله تهران، در اثر عملیات روانی دشمن افزایش یافته و بدلیل ثابت ماندن یا کاهش تواناییهای ارزشی، منجر به محرومیت می‌شوند. برای تبیین این فرضیه می‌توان علاوه از نظریه تدرابرت گر، از نظریه مبادله جورج هومنز استفاده کرد. وی ادعا می‌کند که افراد، هنگام تصمیم‌گیری درباره بروز یک رفتار، معمولاً به مقایسه شرایط کنونی با شرایط گذشته می‌پردازد و در چنین شرایطی، دقت نظر و حساسیت افراد نسبت به شرایط بسیار مهم است. حال بعد از وقوع زلزله احتمالی تهران و آسیب‌های روانی و فیزیکی ناشی از آن، بازماندگان زلزله اگر کوچکترین قیاسی مابین شرایط فعلی و شرایط گذشته ایجاد کنند، طبیعتاً سرخورده و افسرده شده و محرومیت نسبی را احساس خواهند کرد و این همان مرحله‌ای است که نظریه تدرابرت‌گر از آن به عنوان بشکه باروتی نام می‌برد و وقوع بحران امنیتی را قطعی می‌داند. بنابراین عدم برآورده شدن انتظارات مردم پس از وقوع زلزله احتمالی تهران، می‌تواند بسترهای بروز بحران‌های امنیتی در شهر تهران گردند.

(۲) پاسخ به سؤالات فرعی

(۲-۱) پاسخ به سؤال فرعی اول: با استفاده از یافته‌های فرضیه اول، و گویه‌های

شاخص امنیت، می‌توان انتظارات امنیتی مورد نیاز زلزله‌زدگان را به این شرح خلاصه نمود: با توجه به سابقه هجوم فرصت‌طلبان و سارقان در زلزله‌های پیشین، بخصوص زلزله بم، مردم زلزله‌زده تهران، تأمین امنیت نسبی برای حفظ جان و مال بازماندگان، توسط حاکمیت را حق خود می‌دانند و این جزء انتظارات ارزشی آنهاست.

برای تبیین این فرضیه (بعد از وقوع زلزله تهران، برقراری امنیت مورد نیاز برای حفظ جان و مال بازماندگان زلزله، وظیفه حاکمیت بوده و جزء انتظارات ارزشی مردم می‌باشد.) می‌توان از یافته‌های بوزان و همکارانش استفاده کرد. آنها برای امنیت، دو بعد عینی و ذهنی را در نظر می‌گیرند. بعد عینی امنیت بیشتر یک پدیده بیرونی است و به میزان واقعی جرم، ناامنی، دزدی و مانند آن در یک جامعه اشاره دارد، در صورتی که بعد ذهنی آن بیشتر به میزان درک و آگاهی افراد از جرم و ناامنی و نوع رویکرد و تفسیر آنها از آن بستگی دارد. (بوزان و همکاران ۱۹۹۸: ۲۹) از نظر بوزان، نقطه آغازین امنیت، درک و تصور انسان است و اینکه امنیت در اجتماع در ارتباط با دیگران شناخته می‌شود یعنی افراد ممکن است تحت شرایط خاصی برخی از پدیده‌ها را به عنوان تهدید تلقی کنند بنابراین امنیت به ویژگی‌هایی اشاره دارد که بر اساس آنها افراد با دیگران و با گروهها ارتباط برقرار می‌کنند و خود را بخشی از آنها می‌دانند و به این وسیله هویتی گروهی و یا اجتماعی می‌یابند و در برابر آن احساس تعهد و تکلیف می‌کنند و هر عامل یا پدیده‌ای که باعث ایجاد اختلال در احساس تعلق اعضای گروه یا جامعه شود از این به منزله تهدیدی برای امنیت تلقی می‌شود (همان: ۱۶). بنابراین سابقه و ذهنیت‌های موجود از زلزله‌های گذشته (زلزله بم، رودبار و...)، بعد ذهنی مردم را نگران کرده و آنها خواهان تأمین امنیت، برای بعد از وقوع زلزله احتمالی تهران هستند. همانطوری که آقایان نبوی و همکاران (۱۳۸۹) در تحقیق خود با عنوان «بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر

بر احساس امنیت اجتماعی» با بررسی یک نمونه ۶۰۰ نفره از ساکنان ۱۶ سال و بالاتر شهرستان اهواز در سال ۱۳۸۷ به این نتیجه نیز رسیده‌اند که متغیر احساس محرومیت نسبی به طور معکوس بر احساس امنیت اجتماعی افراد تأثیرگذار می‌باشد.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که تأمین امنیت بعد از وقوع زلزله، با میانگین رتبه‌ای ۴/۵۱ از اولویت‌ها و از اساسی‌ترین نیازها و درخواست‌های مردم بوده و به استناد فرضیه یک همین پژوهش که براساس آزمون تک گروهی تی تست مورد قبول واقع شد، تأمین آن برعهده دولت و حاکمیت می‌باشد و اگر در انجام این امر کوتاهی صورت پذیرد، علاوه بر اینکه تهدیدات ناشی از ناامنی، روان زلزله زدگان را مختل خواهد ساخت، موجب پرخاشگری آنها شده و بروز بحران امنیتی را به دنبال خواهد داشت.

۲-۲) پاسخ به سؤال فرعی دوم: با استفاده از یافته‌های فرضیه دوم و گویه‌های شاخص مایحتاج عمومی مردم زلزله‌زده، می‌توان حداقل مایحتاج عمومی مردم زلزله زده را به این شرح خلاصه نمود: با توجه به تخریب محل سکونت زلزله‌زدگان، بعد از وقوع زلزله، تهیه اسکان موقت توسط نهادهای مدیریت‌کننده زلزله و پیش‌بینی آب و مواد غذایی برای آنها توسط همین نهادها، امری طبیعی به نظر می‌رسد و این امر از انتظارات مردم تهران بیان شده است.

۲-۳) پاسخ به سؤال فرعی سوم: همچنین با استناد به یافته‌های فرضیه سوم، نیازهای بهداشتی زلزله‌زدگان عبارتند از: سرویس بهداشتی و حمام‌های سیار، دارو و اقلام مشابه برای آسیب‌دیدگان. بعد از وقوع زلزله تهران، فراهم نمودن بهداشت مورد نیاز توسط حاکمیت، با میانگین رتبه‌ای ۴/۳۳ در دومین اولویت مردم قرار گرفته است. و با استناد به فرضیه سه همین پژوهش که بر اساس آزمون تک گروهی تی تست مورد قبول واقع شده است، تأمین این نیاز اساسی برعهده

حاکمیت است. و اگر این مهم برآورده نشود علاوه بر بروز بیماری‌های واگیردار در بین زلزله‌زدگان، موجب بروز پرخاشگری و عصبانیت آنها شده و طبق مدل مفهومی پژوهش منجر به بحران امنیتی خواهد گردید. تصدیق تجربی این مورد در زلزله بم قابل مشاهده بود و زلزله‌زدگان از عدم وجود امکانات بهداشتی در روزهای اول رنج می‌بردند و بسیار شاکی و ناراحت بودند که سرانجام با استقرار سرویس بهداشتی‌های سیار و سایر امکانات بهداشتی، آرامش به محیط زلزله‌زده برگشت.

۴-۲) پاسخ به سؤال فرعی چهارم: یافته‌های فرضیه چهار و گویه‌های شاخص امداد رسانی، نشان می‌دهد که زلزله‌زدگان شهر تهران، خواهان آواربرداری سریع مناطق تخریب شده، جهت نجات جان گرفتار شدگان در زیر آوار و مطلع شدن از وضعیت جسمی آنها در راستای انتقال مصدومین به بیمارستان‌ها جهت مداوای آنها بوده و این را از انتظارات خود بیان کرده‌اند. امداد رسانی به زلزله‌زدگان، در راستای نجات زیرآوارماندگان و مطلع شدن از وضعیت آنها و همچنین نجات آسیب دیدگان و مجروحان و اقدامات مهم در راستای مداوای آنها، از نیازها و انتظارات ارزشی مردم می‌باشد که یافته این پژوهش آن را با میانگین رتبه‌ای ۴/۱۹ در اولویت سوم قرار داده است. در همین راستا فرضیه شماره ۴ این پژوهش مورد آزمون تی تست تک گروهی قرار گرفت و مورد قبول واقع گردید. یعنی از نظر مردم تأمین و عملی ساختن این نیاز آنها از وظایف حاکمیت می‌باشد. بنابراین مثل تأمین امنیت و مهیا ساختن بهداشت مورد نیاز، عدم توانایی دولت برای اجرای این درخواست مردم، موجب بروز محرومیت نسبی در آنها شده و طبق نظریه تد رابرت گر و مدل مفهومی پژوهش منجر به پرخاشگری و عصبانیت مردم و در نهایت منجر به بحران امنیتی خواهد گردید. بنابراین عدم کارایی دولت در راستای امداد رسانی نیز از بسترهای بروز بحرانهای امنیتی محسوب می‌شود.

۲-۵) پاسخ به سؤال فرعی پنجم: نتایج حاصل از آزمون تی تست فرضیه پنج و گویه‌های شاخص امور متوفیان، مؤید این موضوع مهم است که: شناسایی و تدفین اموات زلزله و تشییع آنها براساس آداب و سنن بازماندگان در یک قبرستان مناسب، از انتظارات ساکنین شهر تهران می‌باشد و آنها این مهم را وظیفه حاکمیت می‌دانند. کمک حاکمیت در امر مهم تدفین و تشییع قربانیان زلزله، با معدل رتبه‌ای ۳/۶۶، در اولویت ششم انتظارات مردم قرار گرفته است.

۲-۶) پاسخ به سؤال فرعی ششم: بر اساس یافته‌های پژوهش، تأمین انرژی مورد نیاز مردم زلزله‌زده با معدل رتبه‌ای ۴/۱۲، در رتبه چهارم قرار گرفته و تهیه وسایل گرمایشی و سرمایشی مناسب، ایجاد حداقل روشنایی مورد نیاز مردم در شبها، توزیع پتو و لباس مناسب جهت زلزله زدگان، حداقل انتظارات مردم از حاکمیت بوده و مردم این را وظیفه حاکمیت می‌دانند.

۲-۷) پاسخ به سؤال فرعی هفتم: راه‌اندازی شبکه‌های مخابراتی بی سیم و تعمیر شبکه‌های مخابراتی آسیب دیده در اسرع وقت از انتظارات مردم جهت برقراری ارتباطات مابین خود و تصمیم‌گیرندگان می‌باشد. یافته‌های حاصل از فرضیه هفت مؤید این موضوع بوده و براساس آزمون رتبه‌بندی، فراهم ساختن زمینه برقراری ارتباطات مردم با ستاد مدیریت بحران زلزله و بازماندگان خود با معدل رتبه‌ای ۳/۸۰، در اولویت پنجم قرار گرفته است.

بنابراین بر اساس یافته‌های پژوهش، تأمین انرژی مورد نیاز مردم زلزله‌زده با معدل رتبه‌ای ۴/۱۲، فراهم ساختن زمینه برقراری ارتباطات مردم با ستاد مدیریت بحران زلزله و بازماندگان خود با معدل رتبه‌ای ۳/۸۰، کمک دولت در امر مهم تدفین و تشییع قربانیان زلزله، با معدل رتبه‌ای ۳/۶۶، تأمین مایحتاج زندگی زلزله زدگان با معدل رتبه‌ای ۳/۳۹، به ترتیب در اولویت‌های چهارم تا هفتم قرار گرفته اند و مورد قبول واقع شدن فرضیه‌های شماره ۵، ۶، ۷ و ۲ براساس آزمون تک

گروهی تی تست مؤید این موضوع مهم است که از نظر مردم، هریک از موارد ذکر شده جزء نیازها و انتظارات ارزشی مردم در مرحله بعد از وقوع زلزله احتمالی تهران بوده و تأمین تک تک آنها از وظایف حکومت می‌باشد، لذا کاهش یا عدم توانائی‌های دولت در راستای برآورده ساختن این انتظارات ارزشی مردم، طبق نظریه تدرابرت گر منجر به بحران امنیتی خواهد شد. بنابراین همه موارد ذکر شده در دایره انتظارات ارزشی مردم در مدل مفهومی این پژوهش به علاوه سایر انتظارات ارزشی مردم در مرحله بعد از وقوع زلزله احتمالی تهران، می‌توانند بستری برای بروز بحران امنیتی شوند. در حادثه زلزله دو سال پیش آذربایجان، اگر مقام عظمای ولایت در مناطق زلزله‌زده آذربایجان حضور پیدا نمی‌کردند، جنگ روانی دشمن و اثرات مخرب زلزله، دقیقاً در قالب مدل مفهومی این پژوهش زمینه بروز یک بحران امنیتی را فراهم ساخته بود.

رتبه‌بندی گویه‌های پرسشنامه گویای موضوع مهمی هست که بیان آن ضروری به نظر می‌رسد. با آنکه در رتبه‌بندی متغیرها، متغیر امنیت در اولویت اول، متغیر بهداشت در اولویت دوم و در نهایت متغیر مایحتاج زندگی در اولویت هفتم قرار گرفته‌اند، اما بررسی اولویت‌بندی گویه‌ها نشان می‌دهد که از هر یک از متغیرها یک گویه از اولویت اول تا دهم قرار گرفته‌اند و این بدان معناست که گویه‌هایی از تک تک این متغیرها در اولویت‌های بالا قرار دارند و بنابراین همه این متغیرها برای مردم مهم هستند و عدم تأمین هریک از اینها و نتیجتاً هر انتظار ارزشی دیگری از مردم که در مدل مفهومی این پژوهش جای نگرفته است، می‌تواند بعنوان یک بستر بروز بحران امنیتی معرفی شود. لذا باید تدابیری در راستای تأمین نیازها و انتظارات ارزشی مردم زلزله زده اندیشیده شود.

پیشنهاد‌های پژوهشی

۱) نتایج حاصل از آزمون فرضیه یک و آزمون رتبه‌بندی فریدمن، نشان می‌دهد که مردم بدلیل داشتن تجربیات تلخ از زلزله بم و...، شدیداً نگران ناامنی بعد از وقوع زلزله هستند، لذا ضروری به نظر می‌رسد که قبل از وقوع این بلای طبیعی، نهادهای مسئول با تشکیل ستادی در فکر تأمین امنیت بعد از وقوع زلزله باشند و با حضور سریع و به موقع نیروهای امنیتی در محل وقوع زلزله، هم نگرانی مردم را برطرف نمایند و هم از گسترش این بستر بروز بحران امنیتی جلوگیری کنند.

۲) با توجه به اینکه نیروهای نظامی، علی‌الخصوص نیروهای انتظامی وظیفه تأمین امنیت بعد از وقوع زلزله را برعهده دارند، لازم است که مراکز خودشان آسیب نبیند لذا مقاوم سازی اماکن و تأسیسات ناجا با کمک‌گیری از امکانات موجود و دولتی جهت استحکام بناها و تأسیسات ناجا به وسیله برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری سالیانه با توجه به امکانات ملی و کشوری ضروری به نظر می‌رسد.

۳) نتایج حاصل از آزمون فرضیه دو نشان می‌دهد که به اعتقاد مردم، فراهم کردن مایحتاج زندگی زلزله‌زدگان از وظایف حاکمیت می‌باشد. بنابراین با تهیه و پیش‌بینی اسکانهای موقت در اطراف تهران و تجهیز آنها به سرویس‌های بهداشتی و حمام‌های سیار و در نظر گرفتن مکانهایی در اطراف آنها برای نصب بیمارستانهای سیار، می‌تواند در امر مدیریت بحران بعد از وقوع زلزله تهران، کمک قابل ملاحظه‌ای نموده و با سروسامان دادن بازماندگان زلزله در این اسکان‌های موقتی، از بروز بحرانهای ناشی از فرضیه‌های ۲ و ۳ و ۵ جلوگیری نماید. همچنین وزارت بهداشت از همین الان باید داروهایی که بعد از وقوع زلزله نیاز مبرم مردم خواهد بود را شناسایی و نسبت به ذخیره آنها برای مرحله بعد از وقوع زلزله اقدام نماید. و نیز تجربه زلزله بم و سایر زلزله‌های اخیر

کشورمان، نشان می‌دهد که در بسته‌های کمکی مردم به زلزله‌زدگان، اقلام بهداشتی بانوان دیده نمی‌شود و با توجه به اینکه در هر زمان حدود یک چهارم بانوان در عادت ماهیانه به سر می‌برند، توزیع اقلام بهداشتی بانوان، در مرحله بعد از وقوع زلزله، امری لازم به نظر می‌رسد.

۴) در خصوص جلوگیری از گسترش بستر بروز بحران امنیتی ناشی از فرضیه شماره ۴ (امداد رسانی)، به نظر می‌رسد، آموزش‌های امدادرسانی جهت مشارکت بازماندگان زلزله در امر امدادرسانی، نظارت‌های دقیق و اساسی در امر ساخت و سازهای ساختمانی، آموزش‌های مردم برای جلوگیری از خسارت‌های زیاد زلزله و... می‌تواند مثمر به ثمر واقع شود.

۵) وقتی زلزله‌ای رخ می‌دهد و عده‌ای قربانی زلزله می‌شوند، بازماندگان آنها داغ‌دیده و مصیبت‌زده هستند و با استناد به نتایج حاصل از آزمون فرضیه ۶، بعضاً در امر تدفین و تشییع قربانیان خود عاجز و ناتوانند. در این مرحله ورود نهادهای دولتی و تدفین قربانیان بر اساس آداب و سنت بازماندگان، ضمن اینکه بهترین روش تسلی خاطر آنها می‌باشد، آنها را از نظر اخلاق و رفتار بدهکار حاکمیت نموده و به آنها دلگرمی می‌بخشد. حضور مسئولین رده بالای نظام در مناطق زلزله‌زده تأثیر دوچندانی خواهد داشت و یادمان نرفته است که دو سال پیش، حضور رهبر انقلاب در مناطق زلزله‌زده آذربایجان، چطور گردوغبار ماتم از رخسار آنها ربود.

۶) قطعی خطوط مخابراتی باسیم در زلزله احتمالی تهران، امری حتمی است. و با استناد به یافته‌های فرضیه ۷ این پژوهش، برقراری ارتباط بازماندگان زلزله با مسئولین ستاد بحران و بستگان خود از انتظارات ارزشی زلزله‌زدگان می‌باشد. بنابراین ضروری به نظر می‌رسد که شبکه‌های مخابراتی ما به سمتی حرکت کنند که ارتباط خطوط بصورت بی سیم و از طریق ماهواره‌های مخابراتی انجام

پذیرد نه دکل‌های مخابراتی موجود که با کوچکترین لرزش زمین از بین بروند. لازم به یادآوری است تا زمانی که نیروی امداد رسان و یا امنیتی و... از وضعیت بستگان خود مطلع نیست، نمی‌تواند کار خود را بطور شایسته انجام دهد و بعد از وقوع زلزله این امر فقط با استفاده از شبکه‌های مخابراتی بی‌سیم میسر خواهد شد.

(۷) با توجه به تمرکز قوای سه‌گانه و نهاد رهبری در تهران، آن‌هم در یک منطقه جغرافیایی، همچنین فرماندهی نیروهای مسلح در این شهر و سایر مراکز حیاتی و اقتصادی کشور در این مرکز، در نظر گرفتن یک پایتخت سایه‌برای بعد از وقوع زلزله مخرب ضروری به نظر می‌رسد.

(۸) تشکیل قرارگاهی متشکل از همه سازمان‌های کشوری و لشگری در زیرمجموعه شورای عالی امنیت ملی (می‌تواند در دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی تشکیل شود) و انتصاب فردی به‌عنوان مسؤول این قرارگاه با حکم ریاست جمهوری، همچنین طراحی و تنظیم شرح وظایف و دستورالعمل‌ها برای کلیه سازمان‌ها، نهادها و دستگاه‌های ذیربط مستقر در تهران برای سه‌مرحله قبل از وقوع زلزله در زمان وقوع زلزله و پس از وقوع زلزله، می‌تواند در امر مدیریت بحران زلزله کمک قابل توجهی بنماید.

(۹) مطابق دستورالعمل‌های فوق، لازم است هر دستگاهی وظیفه خودش را کاملاً درک کرده باشد و حتی انجام مانورهای توسط این قرارگاه برای آمادگی و هماهنگی کلیه دستگاه‌ها و سازمان‌ها ضروری به نظر می‌رسد. طرح‌ها و دستورالعمل‌های این قرارگاه لازم است از ضمانت اجرایی برخوردار باشد.

(۱۰) سخن آخر اینکه اگر زلزله و خطرهای ناشی از آن را جدی بگیریم و برنامه مناسبی را به صورت کوتاه مدت (استفاده از رسانه‌های گروهی) و دراز مدت (آموزش در تمام مراکز دولتی و غیردولتی و تربیت آموزشیاران زلزله) برای آن

تدوین کنیم، می‌توانیم به رویارویی موفق با این پدیده طبیعی در مناطق زلزله‌خیز امیدوار باشیم. البته به طور یقین برنامه‌ریزی بحران‌ها، جدا از برنامه‌ریزی‌های ملی برای توسعه بی‌فایده است و برنامه‌ریزی بحران‌ها باید در قالب برنامه‌ریزی توسعه ملی طراحی شود.

منابع

۱. آذر، عادل، مؤمنی، منصور (۱۳۸۱)، **آمار و کاربرد آن در مدیریت**، جلد دوم، تهران، انتشارات سمت، چاپ ۶.
۲. ابراهیم پور، محسن (۱۳۸۷)، **پیامدهای اجتماعی زلزله بم در روستاهای آسیب‌دیده**، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۴.
۳. ابلقی، علیرضا (۱۳۸۴)، **یادداشت سردبیر، مجله هفت شهر**، سازمان عمران و بهسازی شهری، شماره ۱۸، تهران.
۴. **انقلاب اسلامی و نظریه تد رابرت گر** (۱۳۸۵)، پایان‌نامه دانشکده علوم سیاسی دانشگاه تهران.
۵. حافظ‌نیا، محمد (۱۳۸۶)، **مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی**، تهران، انتشارات سمت.
۶. جدی، مجید (۱۳۸۷)، **تهران در آینه سیاست‌گذاری شهری**، فصلنامه سیاست، شماره ۴.
۷. زنگی آبادی، علی و تبریزی، نازنین (۱۳۸۰)، **زلزله تهران و ارزیابی فضایی آسیب‌پذیری مناطق شهری**، فصلنامه پژوهش جغرافیایی، شماره ۵۶.
8. Buzan, Barry & Waver, gle , Jaap de (1998), **Security A New Framework for Analysis**.